

Εισαγωγικό Σημείωμα

Με αφορμή τα δημοσιεύματα του τύπου σχετικά με την ανάπλαση του προσώπου της Μύρτιδος, αποφασίσαμε στο 4ο Γυμνάσιο Ιλίου να ζητήσουμε μια συνέντευξη από τον επίκουρο καθηγητή Ορθοδοντικής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Μ. Ι. Παπαγρηγοράκη. Μετά τη θετική του απάντηση, καταρτίσαμε το ερωτηματολόγιο της συνέντευξης με τέσσερις κύριους άξονες ερωτήσεων: α. την ανάπλαση της Μύρτιδος, β. τη διεπιστημονικότητα της εργασίας, γ. την αξιοποίηση της Μύρτιδος από τον ΟΗΕ και δ. τις προτάσεις του για τη σταδιοδρομία των νέων. Στην ομάδα εργασίας συμμετείχαν οι μαθήτριες της Γ' τάξης Αικατερίνη Κωστοπούλου, Δήμητρα Κωστοπούλου, Αικατερίνη Λαμπροπούλου και Ευαγγελία Λώλου και οι καθηγήτριες Δήμητρα Μαυροπόδη και Παναγιώτα Οικονομάκου. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε στο ιατρείο του κ. Μ. Ι. Παπαγρηγοράκη το μεσημέρι της Δευτέρας 29 Νοεμβρίου 2010 και η συνέντευξη απομαγνητοφωνήθηκε και πληκτρολογήθηκε από τις μαθήτριες της ομάδας.

Σε όλα τα στάδια της επικοινωνίας για την υλοποίηση της συνέντευξης, μας εντυπωσίασε η ευγένεια του κ. Παπαγρηγοράκη και η προσήλωσή του στο επιστημονικό του έργο. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, μας μίλησε για τους δασκάλους και τους φίλους που τον επηρέασαν στο έργο του κι έδωσε έμφαση στην εμπειρία του από τις σπουδές του στη Νορβηγία. Μας πληροφόρησε για τις ιδιαιτερότητες της ανάπλασης της Μύρτιδος, για τους επιστήμονες και τους καλλιτέχνες που δούλεψαν αφιλοκερδώς αλλά και για την απουσία του κράτους στην όλη προσπάθεια. Αναφέρθηκε στην τεκμηρίωση της εργασίας στα επιστημονικά περιοδικά από την πλευρά της ορθοδοντικής, στη μουσειολογική παρουσίαση της έκθεσης και στην επέκταση της για άτομα με προβλήματα όρασης. Μας μίλησε για τη συγκίνηση και την τιμή που αισθάνεται με την παγκόσμια διάσταση που πήρε το έργο του και εξέφρασε τη χαρά του για το πλήθος του κόσμου που επισκέπτεται καθημερινά τη Μύρτη. Μας ανακοίνωσε την πρόθεσή του να διαθέσει ένα μέρος των εσόδων της Μύρτιδος στον ΟΗΕ για το πρόγραμμα κατά της φτώχειας. Αναφέρθηκε στην αναγκαιότητα ισοτιμίας των σχέσεων στο πλαίσιο των διεπιστημονικών εργασιών, δίνοντας παραδείγματα από την εμπειρία του στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Συμβούλεψε τα παιδιά να μάθουν ξένες γλώσσες και να κάνουν ταξίδια, για να διευρύνουν τους ορίζοντες τους. Μοιράστηκε μαζί μας την αγάπη του για τα ταξίδια και τις τέχνες και με αφορμή την κλινική για την άπνοια ύπνου που δημιούργησε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, μας μίλησε για τον Καβάφη και τον Μπετόβεν. Στο τέλος της επίσκεψης, εκτός από αναμνηστικά δωράκια για τη Μύρτη, χάρισε στην καθεμιά μας ένα βιβλίο που είχε γράψει με θέμα την παρουσίαση του ύπνου και των ονείρων μέσα από έργα τέχνης από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή.

Αισθανόμαστε τυχερές που συναντήσαμε τον ορθοδοντικό, ερευνητή και πανεπιστημιακό δάσκαλο κ. Μ. Ι. Παπαγρηγοράκη. Τον ευχαριστούμε για τον πλούτο των γνώσεων που μας προσέφερε, για την προθυμία του να μας ενημερώσει σχετικά με τις ερευνητικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στην Ελλάδα και το εξωτερικό, για τη διάθεσή του να μας ενισχύσει για την επίτευξη των στόχων που κάθε φορά θέτουμε. Τον ευχαριστούμε για την ανάπλαση της εντεκάχρονης Μύρτιδος, που διευρύνει την πανεπιστημιακή έρευνα, κοσμεί τα μουσεία, συγκινεί, αφυπνίζει και εμπνέει την ελληνική και την παγκόσμια κοινότητα.

Παναγιώτα Π. Οικονομάκου
Κοινωνιολόγος, Υπεύθυνη ΓΡΑ.ΣΕΠ 4ου Γυμνασίου Ιλίου

Συνέντευξη από τον Επίκουρο Καθηγητή Ορθοδοντικής
του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Μανώλη Ι. Παπαγρηγοράκη,
εμπνευστή και «πατέρα» της Μύρτιδος

Μ. ΠΑΠ.: -Πριν ξεκινήσουμε με τις ερωτήσεις που έχετε ετοιμάσει, θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την επίσκεψή σας και να συγχαρώ τις καθηγήτρές σας που είχαν τη διάθεση να αναλάβουν μια δράση έξω από τις σχολικές υποχρεώσεις τους. Πρέπει να σας πω, μιλώντας με την ιδιότητά μου, όχι του γιατρού, αλλά του καθηγητή Πανεπιστημίου, ότι η Ελλάδα πάσχει από παιδεία. Γιαυτό, συγχαίρω τις καθηγήτριές σας που πήραν την

πρωτοβουλία να πραγματοποιήσουν αυτή την επίσκεψη, αλλά κι εσάς που έχετε την προθυμία να συμμετέχετε.

Επίσης, χαίρομαι επειδή προέρχεστε από δημόσιο σχολείο. Στο παρελθόν με είχαν καλέσει ως ομιλητή στο Αρσάκειο της Εκάλης, ένα πολύ καλό ιδιωτικό σχολείο. Στο Αρσάκειο οι καθηγητές έκαναν μια εικονική ταφή αρχαίων αντικειμένων και μετά οδήγησαν τα παιδιά στην ανασκαφή. Στη συνέχεια, ένας αρχαιολόγος τους διδάξε τη μεθοδολογία της έρευνας. Η ίδια δράση πραγματοποιήθηκε και από μια δασκάλα του 1ου Δημοτικού σχολείου της Λυκόβρυσης (Δ' τάξη). Το ανακάλυψα τυχαία όταν είδα ένα φυλλάδιο στο μουσείο Γουλανδρή. Τους πήρα τηλέφωνο για να τους συγχαρώ και για να τους δώσω υλικό. Έτσι είδα πώς δουλεύουν οι συνεπείς δάσκαλοι, οι συνεπείς επαγγελματίες, πράγμα ιδιαίτερα ενθαρρυντικό. Προέρχεσθε από δημόσιο σχολείο και έχετε ικανότατους δασκάλους.

Π. ΟΙΚ.: -Σας ευχαριστούμε για τα καλά σας λόγια.

Δ. ΜΑΥΡ.: -Και έχουμε και καλά παιδιά. Βρήκαν την εφημερίδα με το αφιέρωμα στη Μύρτη και πρότειναν να σας πάρουμε συνέντευξη.

Μ. ΠΑΠ.: -Το γεγονός της Μύρτιδος έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Από τις 9 Απριλίου ασχολούμαι συνεχώς με την Μύρτη. Πρωί, μεσημέρι, βράδυ, εάν δεν έχω δουλειά στο Πανεπιστήμιο ή στο ιατρείο μου ασχολούμαι με την Μύρτη. Να σας αναφέρω ένα παράδειγμα: στις 8 Δεκεμβρίου, στην Γκαλερί Magna, θα γίνουν τα εγκαίνια μιας έκθεσης ζωγραφικής με πίνακες που προσφέρουν 30 Έλληνες ζωγράφοι για να ενισχύσουν το ερευνητικό πρόγραμμα της Μύρτιδος. Το γεγονός για μένα είναι μαγευτικό, το ότι δηλαδή, καλλιτέχνες, μερικοί από τους οποίους δεν με γνωρίζουν προσωπικά, απλώς έχουν ακούσει για τη δουλειά και την προσπάθειά μου, προσφέρουν το έργο τους. Εσείς οι μικρές δημοσιογράφοι, θα μάθετε κάτι που το λέω πρώτη φορά. Τα χρήματα που θα εισπραχθούν από την πώληση των έργων θα διατεθούν για την έρευνα μου και θα μπουν σε ειδικό λογαριασμό του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Είναι μια επιθυμία που είχα από την αρχή, επειδή δεν ήθελα να έχω ο ίδιος οικονομική σχέση. Τα πάντα γίνονται μέσω του κωδικού του Πανεπιστημίου. Σήμερα, έχουν αρχίσει να έρχονται έσοδα, στην αρχή όμως δεν υπήρχαν.

Δ. ΜΑΥΡ.: -Βοήθεια από το κράτος;

Μ. ΠΑΠ.: -Απούσα. Το κράτος είναι απόν. Για μένα κέρδος είναι η παρουσία σας εδώ, όπως επίσης είναι και μάθημα. Πρέπει να ακούγονται ορισμένα πράγματα, αλλιώς η σιωπή διαμορφώνει ένα τέλμα. Ο κόσμος τώρα το μαθαίνει, όμως η προσπάθειά μου είναι συνεχής. Τα τριάντα χρόνια που δουλεύουμε, κανείς Έλληνας δεν πήρε αμοιβή, αφιλοκερδώς εργάστηκαν όλοι. Ο Κωνσταντίνος Βήτα που έγραψε την μουσική της Μύρτιδος μας έδωσε τα πνευματικά δικαιώματα για να συνεχιστεί η έρευνα, η Σοφία η Κοκοσαλάκη επίσης, η ενδυματολόγος των Ολυμπιακών Αγώνων, δημιούργησε το πατρών της Μύρτιδος δωρεάν. Όλη αυτή η διαδικασία για μένα είναι γοητευτική, γιατί όλοι συμμετέχουν με διάθεση προσφοράς, και η Ελένη Κλημογιάννη έραψε το ένδυμα επίσης δωρεάν. Δεν είχα καμμία βοήθεια, παρά μόνο λίγη βοήθεια από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Όμως εμένα δεν με ενοχλεί, το ξαναλέω,ας μάθουν τα παιδιά ότι κάθε αγώνας έχει πάρα πολλά εμπόδια. Πρέπει να μάθουν να τα προσπερνούν. Την πρώτη φορά που μου έκανε την ερώτηση στον αέρα η δημοσιογράφος, η κυρία Τσαπανίδου, δυσκολεύτηκα να απαντήσω. Είπα μόνο: «Το κέρδος μου είναι η αγάπη του κόσμου και το έχω ήδη εισπράξει». Όταν είδα στο μουσείο Γουλιανδρή το Μάιο μήνα ένα πούλμαν που έγραφε «Κ.Α.Π.Η Αλεξανδρούπολης» και μια άλλη μέρα, «Κ.Α.Π.Η Νάουσας», αισθάνθηκα σαν να μου είχαν χαρίσει ένα τσουβάλι λίρες. Η αναγνώριση, το γεγονός ότι οι άνθρωποι έκαναν μια διαδρομή πολλών χιλιομέτρων για να δουν τη Μύρτη, ένα αντικείμενο, ένα πρόσωπο και τίποτα άλλο, με ικανοποιεί. Και βέβαια, όλη η αναγνώριση που έρχεται από το εξωτερικό. Η ηθική ικανοποίηση! Σε αυτό πάσχουμε στην Ελλάδα, δεν αναγνωρίζεσαι στην χώρα σου, πρώτα αναγνωρίζεσαι στο εξωτερικό και μετά στο εσωτερικό. Είναι κάτι που μας ταλανίζει ως Έλληνες. Το ξέρετε ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ονόμασε τη Μύρτη «Φίλη της Χιλιετίας». Αυτό δεν είναι τυχαίο, είδατε ποιες άλλες προσωπικότητες περιλαμβάνονται; Ούτε είναι τυχαίο που το γράμμα της Μύρτιδος αναρτήθηκε σε 15 γλώσσες.

Π. ΟΙΚ.: -Στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο παρατάθηκε η διάρκεια της έκθεσης.

Μ. ΠΑΠ.: -Την έχουν ήδη δει 50.000 άνθρωποι. Οι επισκέπτες, όταν ρωτάνε τον φύλακα, πού βρίσκεται η έκθεση της Μύρτιδος, παίρνουν ως απάντηση «Ακολουθήστε τον κόσμο, όλοι αυτοί πάνε στη Μύρτη». Είναι καταπληκτικό.

Π. ΟΙΚ.: -Οι μαθητές μας της Α' τάξης θα παρακολουθήσουν στις 14 του Δεκέμβρη το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη Μύρτη στο Αρχαιολογικό Μουσείο. Τα κορίτσια που είναι μαθήτριες της Γ' τάξης θα δουν το φωτογραφικό υλικό που εκτίθεται στο «Ελευθέριος Βενιζέλος» σε επίσκεψη που έχουμε προγραμματίσει για την 1η Δεκέμβρη.

Μ. ΠΑΠ.: -Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο είναι αναμφίβολα ξεχωριστό. Η πρώτη παρουσίαση της Μύρτιδος έγινε στο Μουσείο της Ακρόπολης, γεγονός πάρα πολύ τιμητικό για μένα. Το νέο Μουσείο της Ακρόπολης, που δεν είχε συμπληρώσει ούτε ένα χρόνο λειτουργίας, δέχτηκε στην ουσία μια εργασία ορθοδοντικού και όχι αρχαιολόγου. Στη συνέχεια, η έκθεση μεταφέρθηκε στο Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Η κυρία Γουλανδρή, μια ικανότατη γυναίκα με πολύ γρήγορο μυαλό, και εξαιρετική καλλιέργεια, ενώ είχε δει τη Μύρτη μόνο στον υπολογιστή, μου είπε: «κ. Παπαγρηγοράκη το έργο αυτό δεν είναι δικό σας, δεν σας ανήκει, αυτό το έργο είναι παγκόσμιο». Το ίδιο είπε και η κ. Λούβη, η Διευθύντρια του Πολιτιστικού Ομίλου του Ιδρύματος Πειραιώς. Αυτοί ήταν οι πρώτοι που διέκριναν την προοπτική της έκθεσης, ως μουσειολόγοι. Η εργασία που θα δείτε και δημοσιευμένη στα διάφορα επιστημονικά περιοδικά δεν είναι τεκμηριωμένη για μουσειολογική παρουσίαση, είναι τεκμηριωμένη ιατρικώς, από την ορθοδοντική πλευρά. Τώρα όμως που έμαθα και μουσειολογικά πώς στήνεται μια έκθεση, η έκθεση αυτή θα επεκταθεί και για άτομα με προβλήματα όρασης.

Θα σας πω τώρα κάτι που δεν έχω ξαναπεί. Επειδή η Μύρτις είναι Φίλη της Χιλιετίας του ΟΗΕ, αποφάσισα το 5% των εσόδων που θα προέλθει από όλες τις εκδοτικές εκδηλώσεις της Μύρτιδος να δοθεί στον ΟΗΕ για τα προγράμματα κατά της φτώχειας, είτε για τρόφιμα είτε για φάρμακα. Το 5%, για παράδειγμα, των χρημάτων που θα συγκεντρωθούν από την έκθεση στην Γκαλερί και από το παραμύθι που γράφεται αυτή την στιγμή, θα διατεθούν στον ΟΗΕ για το συγκεκριμένο πρόγραμμα κατά της φτώχειας. Αυτό το αποφάσισα πρόσφατα και το συζήτησα με τους υπεύθυνους του ΟΗΕ. Θα μπορούσαμε αυτά τα χρήματα να τα κρατήσουμε εδώ για την έρευνα. Νομίζω όμως ότι πρέπει να βγει κι ένα άλλο μήνυμα προς τα έξω. Δεν πειράζει, ας μην γίνουν 300 έρευνες, ας γίνουν 100. Ας γίνει και κάτι διαφορετικό.

Κ. ΛΑΜΠΡ.: -Κ. Παπαγρηγοράκη, βρισκόμαστε σήμερα κοντά σας με αφορμή την ανάπλαση του προσώπου της Μύρτιδος. Το 1995 αναλάβατε την μελέτη υλικού που είχε συγκεντρωθεί από τις αρχαιολογικές ανασκαφές στην περιοχή του Κεραμεικού. Η ερευνητική σας εργασία συνεχίστηκε με τη παρουσίαση των συμπερασμάτων σας για την κατατομή των αρχαίων Ελλήνων σε Διεθνές Συνέδριο το 2005 στο Παρίσι. Συμπεραίνουμε ότι έχετε αναπτύξει μια ιδιαίτερη σχέση με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Μιλήστε μας, σας παρακαλούμε για το ενδιαφέρον σας, «τη μύησή σας», όπως αναφέρατε σε προηγούμενη συνέντευξή σας, στην αρχαία Ελλάδα.

Μ. ΠΑΠ.: -Με την αρχαιολογία ασχολούμαι 30 χρόνια. Αν μπείτε στην ιστοσελίδα της Μύρτιδος, θα δείτε ένα μικρό εισαγωγικό σημείωμα, αρκετά προσωπικό, στο οποίο έχω γράψει για τους ανθρώπους που με επηρέασαν. Ο καθένας μας δεν είναι μόνο αυτός,

κουβαλά μαζί του ό,τι έχει προσλάβει από άτομα που εκτιμά και τον έχουν επηρεάσει. Ο καθένας μας δηλαδή, έχει μερικούς πατεράδες και μερικές μανάδες, διαφορετικούς από τους φυσικούς του γονείς. Δεν είναι βέβαια μόνο όσοι θα διαβάσετε στην ιστοσελίδα, αλλά και δάσκαλοι μου από το Γυμνάσιο, όπως ο Σπύρος ο Κωστόπουλος, μια φωτεινή προσωπικότητα που δεν θα ξεχάσω ποτέ, ο Σπύρος ο Μουλόπουλος, ο καθηγητής ιατρικής, έχω τελειώσει και την ιατρική, οι φίλοι μου, ο παιδοψυχίατρος ο Γεώργιος Καρατσώλης, ο Βαγγέλης Πεντάζος, ο αρχαιολόγος που βρήκε το θέατρο της Μαρώνειας πάνω στην Θράκη και μου έδωσε τα πρώτα κρανία το 1980 για να τα μελετήσω. Όλοι αυτοί συνέβαλαν στο να διαμορφώσω μια ιδιαίτερη σχέση με την ιστορία, την αρχιτεκτονική και την αρχαιολογία.

Έτσι ξεκίνησα πριν 30 χρόνια να μαζεύω σκελετικό αρχαιολογικό υλικό, να κάνω μελέτη της κατατομής του προσώπου του Αρχαίου Έλληνα και να το συγκρίνω με αυτό του Νεοέλληνα. Πήγα στο Μπέργκεν, της Νορβηγίας σε ένα Πανεπιστήμιο καταπληκτικό, όπου την έννοια της σπουδής την αισθάνεσαι, την βλέπεις κάθε στιγμή μέσα στον χώρο, στα εργαστήρια, όλα είναι ανοικτά, προσπελάσιμα, δεν υπάρχει πουθενά κλειδί. Ολοκλήρωσα εκεί την πρώτη φάση της έρευνάς μου και το 2005 ανακοίνωσα σε παγκόσμιο συνέδριο στο Παρίσι την εργασία μου. Το 1995 πήρα σκελετικό υλικό από την κ. Έφη Μπαζιωτοπούλου της Γ' Εφορείας Αρχαιοτήτων. Τότε έσκαβαν την Αθήνα για να φτιάξουν το Μετρό και πέσανε στην άκρη του αρχαίου νεκροταφείου του Κεραμεικού, στον περιβόητο λάκκο, που περιγράφει ο Θουκυδίδης. Πάντα με ενδιέφερε η ιστορία, η αρχαιολογία, η τέχνη. Και ήρθε κάποια στιγμή που όλα αυτά κατέληξαν στη Μύρτη. Η Μύρτις βέβαια, δεν είναι η πρώτη μου δουλειά που σχετίζεται με αρχαιολογικά ζητήματα, είναι η ενδέκατή μου εργασία, αν θυμάμαι καλά.

Ε. ΛΩΛ.: -Ποιοι παράγοντες σας ώθησαν να ασχοληθείτε με την ανασύσταση του προσώπου της Μύρτιδος και πώς νιώσατε μετά την ολοκλήρωσή του;

Μ. ΠΑΠ.: -Το 1995 η κ. Μπαζιωτοπούλου μου έδωσε το υλικό από τον Κεραμεικό, μετά από απόφαση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου. Μετά από 5 χρόνια, το 2000, μου ζήτησε να βρω τον αιτιολογικό παράγοντα του λοιμού των Αθηνών. Έδωσα ένα μέρος του υλικού στους συντηρητές του ΤΕΙ Αθήνας για να το καθαρίσουν από το χώμα και αναζήτησα ένα γενετιστή βιολόγο, για να πραγματοποιήσει την εργασία της ανάλυσης. Αυτή κράτησε 6 χρόνια, από το 2000 έως το 2006. Για καλή μας τύχη, μια από τις κούτες με το υλικό που παραδόθηκε στους συντηρητές περιείχε τη Μύρτη. Την καθαρίσανε και τη συντηρήσανε. Όταν είδα το παιδικό κρανίο που είχε όλα τα δόντια, τα μόνιμα και τα νεογιλά να συνυπάρχουν, εντυπωσιάστηκα. Δεν είχα ξαναδεί παιδικά δόντια να συνυπάρχουν με μόνιμα. Μέσα σε μερικούς μήνες θα τα έχανε. Αυτό ήταν κάτι πολύ σπάνιο! Και πολύ όμορφο!

Θα σας πω τώρα, πως αντέδρασα όταν ετοιμάστηκε η Μύρτις από τον Όσκαρ Νίλσον, το Σουηδό αρχαιολόγο γλύπτη. Πρώτα μου την έστειλε ηλεκτρονικά και έκανα αρκετές επεμβάσεις, γιατί η ανάπλαση είχε μερικά τρωτά σημεία που έπρεπε να διορθωθούν. Ως ορθοδοντικός, βοήθησα τον Όσκαρ να διαμορφώσει σωστά το κράσπεδο των χειλιών, τη γωνία και το φίλτρο, δηλαδή το «τριγωνάκι». Αν αυτό το «τριγωνάκι» δεν υπάρχει στο πρόσωπο, το πρόσωπο αλλοιώνεται. Και αυτό θα το δείτε στους γέροντες. Το τριγωνάκι εξαλείφεται στους γέροντες, επειδή δεν έχουν δόντια. Ακολουθήσαμε με τον Νίλσον την τεχνική του Πανεπιστημίου του Μάντσεστερ, την ίδια που ακολουθήθηκε για τον Φίλιππο, τον Μακεδόνα. Έχουμε αποδώσει με ακρίβεια το 95% του προσώπου της Μύρτιδος. Δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι για τα αυτιά, το ακρορίνιο και τα χείλη, γιατί είναι χόνδρινα και αποτελούνται από λείες μυϊκές ίνες. Όταν ο Όσκαρ μας έστειλε τη Μύρτη, η γυναίκα μου έριξε επάνω της ένα ύφασμα και την τοποθέτησε σε μια καρέκλα. Αργότερα, επιστρέφοντας από μια βραδινή έξοδο, διέκρινα στο βάθος του σπιτιού ένα παιδάκι. Για μερικά δευτερόλεπτα, ξαφνιαστήκα. Εμείς δεν έχουμε παιδιά. .. Παιδί στο σπίτι; Μα, πώς μπήκε μέσα; ... Μα, αφού δεν έγινε διάρρηξη. Ήταν ένα πολύ όμορφο συναίσθημα, τρυφερό, που με άγγιξε βαθιά.

Στην ερώτηση που μου διατυπώνεται συχνά, αν δηλαδή η Μύρτις είναι όμορφη, απαντώ θετικά. Για μένα, είναι όμορφη. Εξάλλου, ποιος ορίζει την ομορφιά; Μήπως η τηλεόραση με τα πρότυπα που κάθε φορά περνάει; Η Μύρτις είναι ένα παιδί 11 χρόνων που δημιουργεί αισθήματα τρυφερότητας.

Κ.ΚΩΣΤ.: -Η Μύρτις αποτελεί παράδειγμα διεπιστημονικής συνεργασίας. Συνεργαστήκατε με την υπεύθυνη της ανασκαφής, αρχαιολόγο κ. Έφη Μπαζιωτοπούλου-Βαλαβάνη, τον ακτινολόγο κ. Τούλα που πέρασε το κρανίο από τον αξονικό τομογράφο, την ομάδα των κ.κ Μαραβελάκη και Αντωνιάδη του ΤΕΙ Κρήτης που δημιούργησαν το ακριβές μοντέλο, το Σουηδό γλύπτη κ. Όσκαρ Νίλσον, την κ. Ελένη Κλημογιάννη που έραψε το ένδυμα της Μύρτιδας και με άλλους ειδικούς. Μιλήστε μας για τις χαρές και τα εμπόδια που συναντήσατε κατά τη διάρκεια όλης αυτής της προσπάθειας.

Μ. ΠΑΠ.: -Μπράβο και στις τέσσερις που σκεφτήκατε αυτήν την ερώτηση. Για να καταλάβετε πόσο σωστά σκέφτεστε θα σας πω ότι την προηγούμενη εβδομάδα με κάλεσε ένα γραφείο το οποίο διοργανώνει κλειστά συνέδρια και συσκέψεις. Διοργανώνει δηλαδή θεματικές συναντήσεις, δέκα, δεκαπέντε, ή είκοσι ατόμων και καλεί έναν ειδικό ως εισηγητή. Μου ζήτησαν λοιπόν να τους πω πώς μπόρεσα να ολοκληρώσω το πρόγραμμα της Μύρτιδος, τι χαρές πήρα, ποιες δυσκολίες αντιμετώπισα και τι οικονομική υποστήριξη είχα πίσω μου. Γιατί κανείς δεν μπορεί να φανταστεί ότι δεν υπάρχει χρηματοδότης, νομίζουν όλοι ότι πίσω μου υπάρχει ένα γραφείο που με στηρίζει με πολλά χρήματα. Η ερώτηση αυτή γίνεται προκειμένου να μάθουν πώς λειτουργεί ο μανάτζερ όταν διαμορφώνει το πρόγραμμα δράσης του, λαμβάνοντας υπόψη τις θετικές και τις αρνητικές πλευρές ενός

έργου.

Λοιπόν, θα σας μιλήσω ξεκινώντας από τις δυσκολίες. Οι δυσκολίες ήταν πάρα πολλές, Κατερίνα, οικονομικές και συνεργασίας. Οι πιο πολλές δυσκολίες δεν αφορούσαν τη μεθοδολογία της έρευνας, αλλά τα οικονομικά. Δεχτήκαμε μερικά χρήματα ως χορηγία αλλά όταν τελείωναν χορηγός ήταν το ιατρείο μου. Το έργο επίσης, απαιτούσε διεπιστημονική συνεργασία. Αυτό ήταν κάτι που έμαθα στο Μπέργκεν. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα για να το καταλάβετε. Είμαι ορθοδοντικός, με υπο-ειδικότητα την ορθοδοντική σε παιδιά με ειδικές ανάγκες. Αν ένα παιδί έχει κομμένο το άνω χείλος, αυτό που λέει ο λαός λαγόχειλο, θα πρέπει να υποβληθεί σε επέμβαση, διαφορετικά θα μείνει δύσμορφο. Στην επέμβαση συμμετέχουν διάφορες ειδικότητες. Θα πρέπει να συνεργαστεί ο χειρουργός με τον παιδίατρο, το λογοθεραπευτή, τον ωτορινολαρυγγολόγο και τον οδοντίατρο. Όλοι αυτοί θα πρέπει να συνεργαστούν ισότιμα. Αυτό έμαθα στη Νορβηγία και αυτό εφαρμόζω. Στην Ελλάδα δυστυχώς δεν υπάρχει ισοτιμία στις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ειδικοτήτων. Τον πρώτο λόγο τον έχει ο χειρουργός!

Σχετικά με τις χαρές από τη Μύρτη, ήταν και είναι πάρα πολλές. Είμαι ένας ευτυχής και τυχερός επιστήμονας, γιατί ζω κάτι μαγευτικό, πέρα από τις προσδοκίες μου.

Κ. ΛΑΜΠΡ.: -Στις μέρες μας εκτιμάται ότι χάνουν την ζωή τους από τυφοειδή πυρετό 500.000 με 700.000 άνθρωποι κάθε χρόνο. Η επιδημία που σκότωσε την 11χρονη Μύρτη και τον Περικλή και αποδεκάτισε το ένα τρίτο των κατοίκων της Αθήνας πριν από 2.500 χρόνια συνεχίζει, πάρα την ανάπτυξη της επιστήμης, να προσβάλλει εκατομμύρια ανθρώπους. Στην ιστοσελίδα του ΟΗΕ αναρτήθηκε το μήνυμα της Μύρτιδος μεταφρασμένο σε 15 γλώσσες, για να αφυπνίσει και να ευαισθητοποιήσει αυτούς που παίρνουν αποφάσεις και επηρεάζουν τις τύχες των λαών. Πώς αισθάνεται ο εμπνευστής και «πατέρας» της Μύρτιδος για την επιλογή της από τον ΟΗΕ ως «φίλης των στόχων της χιλιετίας»;

Μ. ΠΑΠ.: -Μεγάλη τιμή. Τιμή και αναγνώριση της εργασίας μου που δεν την είχα φανταστεί. Δεν φανταζόμουν να πάρει τέτοιες διαστάσεις η δουλειά μου, να έχει παγκόσμια αναγνώριση. Εγώ δούλεψα από την πλευρά της ορθοδοντικής. Μουσειολογικά δεν είχα φανταστεί την εργασία μου. Τώρα όμως που ζω αυτήν την ομορφιά, αυτή την αγάπη, όπως τη δική σας προς εμένα, γίνομαι περισσότερο υπεύθυνος και ασχολούμαι και με άλλες πλευρές του έργου, που μπορούν να γίνουν και δεν τις είχα σχεδιάσει από την αρχή.

Δ.ΚΩΣΤ.: -Ισχύουν όσα διαβάσαμε στον ημερήσιο τύπο ότι δηλαδή, σχεδιάζετε να συντάξετε τον μικροβιακό χάρτη της Αρχαίας Ελλάδας σε συνεργασία με δύο Ευρωπαϊκά Ερευνητικά Κέντρα, ότι θα προχωρήσετε στην ανάπλαση ενός άνδρα και μίας γυναίκας από τον ομαδικό τάφο όπου βρέθηκε η Μύρτις, καθώς επίσης, ότι ασχολείστε με την άπνοια ύπνου που ταλαιπωρεί πολλούς Έλληνες;.

Μ. ΠΑΠ.: -Το 2000 ανακάλυψα μια εργασία δυο Γάλλων καθηγητών που αναφερόταν στον αιτιολογικό παράγοντα της αποδεκάτισης της στρατιάς του Ναπολέοντα. Είχε βρεθεί ένας ομαδικός τάφος στο Βίλνιους της Λιθουανίας, όπου ήταν θαμμένη η στρατιά του Ναπολέοντα. Πήραν οι Γάλλοι υλικό από τα δόντια και έκαναν ανάλυση. Η ανάλυση έδειξε ότι η στρατιά του Ναπολέοντα αποδεκατίστηκε από το τσίμπημα ψύλλων. Όλη η στρατιά έφυγε από ψύλλους! Αυτός ήταν ο αιτιολογικός παράγων. Χρησιμοποίησα το πρωτόκολλο της έρευνας και όταν δημοσιεύτηκε η εργασία μου, οι δύο Γάλλοι καθηγητές με κάλεσαν στη Γαλλία ως επιβλέποντα ενός διδακτορικού διπλώματος ενός Γάλλου ιατρού. Στη συνέχεια, μου έγινε η πρόταση να φτιάξουμε το μικροβιακό χάρτη της Αθήνας. Από τότε προσπαθούμε να φτιάξουμε ένα τρίγωνο χωρών - εργαστηρίων που θα επιβεβαιώνει ο ένας τα βήματα του άλλου.

Ετοιμάζω επίσης, όπως πολύ σωστά αναφέρατε, την ανάπλαση του προσώπου ενός άνδρα και μιας γυναίκας, για να φτιαχτεί η «οικογένεια» της Μύρτιδος. Θα δούμε πως ήταν οι Αθηναίοι εκείνη την εποχή.

Σχετικά με την άπνοια ύπνου, το 1990 όταν βρισκόμουν στο Μπέργκεν, έμαθα την τεχνική από την πλευρά της ορθοδοντικής. Από το 1995, που γύρισα στην Ελλάδα, προσπαθώ να φτιάξω μια κλινική για την άπνοια ύπνου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Φέτος λειτουργεί για πρώτη φορά και από τον Ιανουάριο. Στο Μπέργκεν έγραψα ένα βιβλίο με θέμα τον ύπνο μέσα από την τέχνη. Στο βιβλίο παρουσιάζονται έργα τέχνης που έχουν θέμα τον ύπνο και τα όνειρα. Έχουν γραφτεί και ποιήματα για τον ύπνο. Ο Καβάφης έχει γράψει ένα πολύ ωραίο ποίημα που περιγράφει ένα βασιλιά απνοϊκό. Ο Μπετόβεν έγραψε επίσης, μετά από παραγγελία του αυτοκράτορα, μια σύνθεση με τίτλο: «Τα ερείπια των Αθηνών». Σε αυτήν, ο Δίας τιμώρησε την Αθηνά σε δυόμισι χιλιάδες χρόνια ύπνου γιατί δεν προφύλαξε τον Σωκράτη από το να πιει το κώνειο. Μόλις ξύπνησε η Αθηνά, βρήκε κατεστραμμένη την Αθήνα από τους Τούρκους. Αυτή είναι η ιστορία, αν σας αρέσει η κλασική μουσική, να την έχετε υπόψη σας για να την ακούσετε.

Ε. ΛΩΛ.: -Ποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς σας πιστεύετε ότι σας διευκολύνουν ως προς την αποτελεσματικότητα των στόχων που κάθε φορά θέτετε;

Μ. ΠΑΠ.: -Μία λέξη θα σας πω μόνο, επιμονή. Δεν βιάζομαι, αλλά οργανώνω και οργανώνομαι. Ξεπερνώ τις δυσκολίες και επιμένω με ηρεμία και ψυχραιμία.

Κ.ΚΩΣΤ.: -Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας με τις τεχνολογικές εξελίξεις, την ανάπτυξη της επικοινωνίας και την εκμηδένιση των αποστάσεων από τη μια πλευρά, την υψηλή ανεργία και τον ανταγωνισμό από την άλλη, τι θα προτείνατε εσείς, ως επίκουρος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε έναν νέο ή μια νέα που σχεδιάζει την επαγγελματική του/της σταδιοδρομία;

Μ. ΠΑΠ.: -Θα σας απαντήσω λέγοντας όσα είπα στους φοιτητές μου επιστρέφοντας από ένα ταξίδι στην ενδοχώρα της Κίνας. Ήθελα να βρεθώ εκεί πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες, πριν η λαίλαπα της Δύσης την καταστρέψει. Στο πρώτο μάθημα λοιπόν, μετά την επιστροφή μου από την Κίνα, έδειξα στους φοιτητές μου τις διαφάνειες από το ταξίδι και τους πρότεινα να μάθουν κινέζικα. Αυτό προτείνω και σε σας. Να μάθετε ξένες γλώσσες. Στις μέρες μας ο χώρος των επιστημών είναι δύσκολος. Οι γιατροί, όπως κι όλοι οι επιστήμονες, μπορεί να μείνουν άνεργοι. Σε λίγο τα περισσότερα επαγγέλματα θα κορεστούν. Σε μια εποχή ρευστότητας και γενικότερων αλλαγών, σας προτείνω να ασχοληθείτε με τα αντικείμενα που σας ενδιαφέρουν, να σπουδάσετε, αλλά να μάθετε και ξένες γλώσσες. Αγγλικά οπωσδήποτε, αλλά και μια γλώσσα που θα σας επιτρέψει να γνωρίσετε άλλους πολιτισμούς, μια γλώσσα για παράδειγμα, που να συνδέεται με ισχυρές χώρες, όπως ρώσικα, γιαπωνέζικα, ή κινέζικα. Οι Κινέζοι δεν μπορούν να μιλήσουν καλά αγγλικά επειδή δεν έχουν σωστό ηχείο, εμείς οι Έλληνες όμως διαθέτουμε καλό ηχείο για ξένες γλώσσες.

Επίσης, σας προτείνω να ταξιδεύετε. Να κάνετε ταξίδια με την πρώτη ευκαιρία που σας παρουσιάζεται. Παρίσι, Όσλο, Στοκχόλμη, 10 μέρες, 3 μέρες, να ταξιδεύετε. Έτσι θα ανοίξετε τους ορίζοντες σας και τότε θα μπορείτε να κρίνετε, να συγκρίνετε για να αποφασίσετε μετά.

Π. ΟΙΚ.: -Κ. Παπαγρηγοράκη σας ευχαριστούμε πολύ για το χρόνο που μας διαθέσατε. Εκτός από τη Μύρτη, ανακαλύψαμε πτυχές και της δικής σας προσωπικότητας. Μας μεταφέρατε στοιχεία της εμπειρίας σας και χαρήκαμε πολύ με όλα αυτά που ακούσαμε.

Μ. ΠΑΠ.: -Κι εγώ χάρηκα και ευχαριστήθηκα, γιατί η δουλειά των δασκάλων είναι πάρα

πολύ σημαντική. Υπάρχει ελπίδα που δεν έρχεται από το Πανεπιστήμιο, έρχεται κυρίως από το Δημοτικό. Δεν μπορείς να είσαι δάσκαλος, αν δεν έχεις τα μάτια σου ανοιχτά. Ξέρετε πόσα παίρνουν οι δάσκαλοι στην Φινλανδία; Έξι χιλιάδες ευρώ. Εντάσσουν βέβαια, στο πρόγραμμα τους αντίστοιχες δράσεις. Αυτό που κάνατε εσείς σήμερα με τα παιδιά θα αποτελέσει για αυτά βίωμα. Πρέπει να σκέφτονται, να επεξεργάζονται ιδέες, να διαμορφώνουν απόψεις. Είναι πολύ σημαντικό αυτό.

Κωστοπούλου Αικατερίνη, Κωστοπούλου Δήμητρα, Λαμπροπούλου Αικατερίνη και Λώλου Ευαγγελία: μαθήτριες Γ' τάξης 4ου Γυμνασίου Ιλίου

Μαυροπόδη Δήμητρα και Οικονομάκου Παναγιώτα: καθηγήτριες 4ου Γυμνασίου Ιλίου

Στοιχεία για το σχολείο

Στοιχείο για το Πρόγραμμα Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΓΡΑ.ΣΕΠ)

Το 4ο Γυμνάσιο Ιλίου συμμετέχει στο πρόγραμμα "Εκπαίδευση για την Αειμνησία" (Education for Sustainable Development) και έχει υλοποιήσει διάφορα προγράμματα. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να βρείτε το δικτυακό μας τόπο στο <http://4g-iliou.blogspot.gr>